

досліджень у цій сфері. Методологічні концепції, світоглядні ідеї, напрацьований понятійно-категоріальний апарат визначив курс та активний рух науковців у цій сфері, враховуючи й практичні здобутки. Тож, теоретичне обґрунтування принципу гласності і відкритості діяльності органів судової влади як складного багатовекторного явища вимагає залучення широкого діапазону знань не лише з правознавства, а й із інших суспільних наук – філософії, соціології, політології, історії, науки державного управління, тобто передбачає використання міждисциплінарного підходу.

1. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях: навч. посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 228 с.
2. Ваховський Л. Методологія дослідження історико-педагогічного процесу: постановка проблеми. *Шлях освіти*. 2005. № 2. С. 7-11.
3. Дубов Г. О. Становлення методології юридичних досліджень: особливості радянського та сучасного етапів: автореф. дис. .... канд. юрид. наук. Київ. 2014. 16 с.
4. Шишка Р. Б. Методологія досліджень за спеціальністю 12.00.03. *Вісник Київського університету права*. 2016. № 4. С. 150-152.
5. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження: монографія. Харків: Панов А. М., 2017. 237 с.
6. Бостан С. К., Тимченко С. М. Актуальні проблеми теорії держави та права. *Актуальні проблеми теорії держави*: навч. посібник. Київ: КНТ, 2007. 315 с.
7. Рабінович П. М. Методологія юридичної науки. *Юридична енциклопедія*: в 6 т.. Редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Укр. енцикл., 2001. Т. 3: К-М. С. 618- 619.
8. Крусян А. Р. Методологія сучасного українського конституціоналізму. *Юридический вестник*. 2012. № 2. С. 4-13.

Людмила ДОБРОБОГ
професор кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ГЕНЕЗИС КАТЕГОРІЇ «ВОЄННИЙ СТАН»

Події останнього часу привернули увагу до дослідження таких категорій, як надзвичайне законодавство, воєнне законодавство, воєнний стан тощо. Ми зупинимось на одній категорії «воєнний стан». Перш ніж перейти до з'ясування генезису категорії «воєнний стан» варто визначитись: як правильно - воєнний чи військовий стан. На думку доктора філологічних наук Олександра Пономарева правильно «воєнний стан», оскільки це стан, який пов'язаний із війною, воєнні роки, воєнні дії, воєнні злочини. Тоді як прикметник військовий пов'язаний із військом, військовою службою, військовим квитком, військовим обов'язком тощо [3]. Категорія «воєнний», відноситься до війни, пов'язаний з нею. Отже, предметом нашого дослідження є категорія «воєнний стан».

Окремі аспекти воєнного стану досліджувались вітчизняними юристами, зокрема особливості регулювання військових правовідносин в умовах особливого періоду, воєнного стану та в бойовій обстановці, адміністративна відповідальність в умовах воєнного стану [1].

Глумаченням цієї категорії займалися фахівці рівних галузей науки: філологи, філософи, історики, політологи. В етимологічному словнику українських слів онлайн доводиться, що категорія «війна» є словотвірний варіант від категорії «вина». Слово «вина» має давнє коріння і зустрічається в багатьох мовах: латинській (vaīna «провина»), праслов'янській (vīna), давньоруська (вина) тощо. Пізніше з'являються категорії «atvainôt - «вибачити» та війна (щодо значення порівняно російській повинуваться «підкорятися») [2].

У філософському енциклопедичному словнику фіксується визначення категорії «стан». Цієї категорією фіксується єдність якісної визначеності й плинності конкретних форм і різновидів буття: зміна стану є одночасно й зміною властивостей речей та відношень між ними. У філософію категорію стан ввів Аристотель (384 р. до н.е. – 322 р. до н.е), який розглядав її в тісному зв'язку з категоріями «сутність» і «відношення». В ньютонівському природознавстві саме зміна кількісно виражених параметрів. Стан фізичних об'єктів стала метою наукового опису й пояснення. Нових

конкретизацій і виконуваних у науковому осягненні світу функцій категорія стан набула з розвитком наукових дисциплін, що вивчають різного роду системи та їх динаміку (термодинаміка, теорія інформації, кібернетика тощо) [6]. Зовсім несподівані можливості щодо поглиблення знань про світ, його структуру та закономірності змін його. Стан відкрила синергетика, нові підходи до вивчення т. зв. Незрівноважених станів. У соціальній філософії виявилася досить перспективною концепція історії, згідно з якою окремі особливості суспільного процесу можна подавати як хвилеподібне коливання суспільних систем між станом стабільності та плинності, між порядком та хаосом. У сучасних антропологічних концепціях (напр., екзистенціалізмі) станом називають налаштованість людини, на яку вона сама не в змозі впливати і яка в той же час визначає всі її почуття і бажання. Стан тут подано як вихідний пункт існування [5, 7].

Таким чином, ми спробували розібратися з виникненням та етимологією категорії «воєнний» та філософським визначенням категорії «стан». Необхідно звернути увагу на те що категорію «стан» відкрила для нас синергетика, як один із видів міждисциплінарних підходів, методів у вивченні нелінійних систем розвитку.

У «Словнику професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України» за редакцією А. Пожидаєва *воєнний стан* визначається, як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4]. Також авторський колектив визначає сім етапів розвитку воєнної термінології в Україні.

Таким чином, категорія «воєнний стан» має давнє коріння з одного боку вона пов'язана з ім'ям давньогрецького філософа Аристотель, з іншого категорія «воєнний» як похідна від слова «вина» відоме ще давньослов'янській мові.

1. Бодаєвський В. П. «Воєнний стан», «бойова обстановка» та «час перебування на військовій службі» як особливі обставини чинності кримінального закону щодо військових злочинів у часі. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». 2013. Т. 25 (64). № 2. С. 180–186.

2. Котляренко О. П., Приполова Л. І. Застосування (використання) Збройних Сил України: до питання законодавчої регламентації. Eurasian Academic Research Journal. 2018. № 10. С. 30-39.

3. Топольницький В. В., Тична Б. М. Проблеми правового регулювання питань «воєнний стан, «стан війни» та «воєнний час». Правова позиція. 2019. № 4. С.91-99.

4. ВІЙНА – ЕТИМОЛОГІЯ. Горох – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/> Етимологія/війна.

5. Пономорів О. Блог Пономарева: військовий чи воєнний стан? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-olexandr-ponomariv-46344023>

6. Вовк М. П., Троцький Р. С., Молдавчук В. С. Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»); за ред. А.О. Пожидаєва. К.: НАВС України, 2016. 156 с.

7. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/vojennyj>.

Людмила СІРКО

адвокат,

доктор філософії в галузі права

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ГЕНДЕРНО-ПРАВОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Одним із ключових питань в умовах удосконалення національного законодавства, прийняття нових нормативно-правових актів різними суб'єктами правотворчості є проведення гендерно-правової експертизи, оскільки саме від якісного виконання останньої залежить дотримання паритетної демократії в державі та запобігання дискримінації.

Виконуючи законодавчо визначені приписи, суб'єкти нормотворчої діяльності нерідко опиняються в ситуаціях, коли їх власних знань недостатньо для захисту прав і законних інтересів,